

A kereszténység születése (előzményei, történelmi helyzete)

Előzmény: A zsidó vallás fő jellemzői

A földrajzi tér

- A Jordán folyó, a Holt-tenger, a Karmel és a Galileai-hegység, a Negev sivatag, illetve a Földközi-tenger vidéke: **Kánaán** („Ígéret földje”), más néven **Palesztína**.

A zsidóság betelepülése

- **Kánaán** területére valószínűleg két korszakban, két irányból érkeztek a sémi eredetű zsidó törzsek:
  - Kr.e. kb. XV-XIV. században **kelet felől** érkeztek az első csoportok – róluk szól Ábrahám története: **Ábrahám** fia Izsák, annak utána Jákób (másik neve: Izrael) lett a zsidó törzs atyja. Jákóbnak 12 fia volt, akik az éhínség elől Egyiptomba menekültek (Ábrahám – Izsák – Jákób – József: a pátriárkák négy generációja).
  - Kr.e. kb. XIII. században **nyugat felől**, Egyiptomból érkeztek **Mózes** vezetésével a héber törzsek (ismét) Kánaán területére. A 12 törzs itt szövetséget kötött, legyőzték a helyi lakosságot.

Az Izraeli Királyság

- A háborúk alatt fejlődött ki a zsidó állam, majd jött létre az **Izraeli Királyság**.
- Legelőször az északi területek törzseit összefogva Saul központosította a hatalmat (Kr.e. 1000 körül), és lett király rövid ideig.
- Saul utóda a délről, Júda törzséből származó **Dávid** lett, aki erővel egyesítette Júdeát és az északi Izrael törzseit. Székhelyévé Jeruzsálemet tette.
- Dávid fia, **Salamon** megerősítette a királyságot, és felépíttette az első jeruzsálemi Jahve-szentélyt (templomot).
- Salamon halála után kettészakadt az ország (Júda és Izrael). Jelentősen romlottak a nép életkörülményei, és sokan elfordultak Jahvétől, a zsidók Istenétől. A gondokra és a várható veszélyekre a próféták (Isten által elhívott személy, aki Isten akaratát közvetíti), figyelmeztették a tömegeket.
- Kr.e. VIII. században az asszírok elfoglalták Izraelt – asszír hódítás.
- Kr.e. VI. században pedig az Újbabiloni Birodalom királya elfoglalta Jeruzsálemet, leromboltatta Salamon templomát, és a lakosság egy részét Mezopotámiába vitette (52 éves „**babiloni fogság**”). A templom később újjáépült, de a római uralom ellen kirobbant, Kr.u. 66-70-ig tartó háború során újra lerombolták, és már sohasem épült újjá.

A zsidó vallás

- A **zsidó vallás monoteista**, egyetlen istent, Jahvét tisztelik.
- A zsidó vallás forrása a 24 könyvből álló **Szentírás**, amely azonos a katolikus Biblia 39 ószövetségi iratával.
- A zsidó vallásban Jahve és a zsidóság kapcsolata kölcsönös és kizárólagos, azaz nemcsak a nép egyetlen istene Jahve, hanem Izrael is Isten választott népe, amellyel szövetséget kötött, és amelynek törvényt adott. Ez a törvény a **Tóra**, azaz Mózes öt könyve, a vallási élet irányítója.
- A legfontosabb törvénycsoport a **Tízparancsolat**, amelyet az Isten két kőtáblán nyújtott át Mózesnek. (A tízből 3 az Istennel való dolgokat, 7 pedig az embertársainkhoz fűződő dolgainkat szabályozza.)
- **Vallási élet:**
  - A jeruzsálemi templom lerombolása után ima- és olvasógyülekezeti hely lett a **zsinagóga**.
  - A **szombat** nyugalomnap, tilos a munka.
  - Nagy ünnepei vannak, pl.: Pészah (húsvét) – az Egyiptomból való kivonulás emlékére.
  - Jelképek: Dávid-csillag, hétkarú lámpás (menóra).

A kereszténység kialakulása és főbb tanításai

A zsidó közösség csoportja

- A kereszténység a hellenizált palesztinai zsidó közösségben alakult ki. Több **vallási csoportosulás** (szekta) is volt ekkor a zsidóságon belül:
  - *Szadduceusok*: nem tartották fontosnak a Mózes utáni dogmákat és aprólékos életszabályokat.

- *Farizeusok*: a hagyományokhoz és a törvényekhez betű szerint ragaszkodtak.
- *Esszénusok*: a társadalomtól és a politikától teljesen elfordultak, Messiás-váró szerzetesi közösséget alkottak. A kereszténység gyökereit az esszénus szekta gondolatvilágában lehet keresni.

A kereszténység születésének körülményei:

- A kereszténység Palesztína hellenizált zsidó közösségében, felfokozott messiásváró légkörben született meg, ahol a messiásvárás összekapcsolódott a megváltáshittel:
  - A Megváltó közeli eljövételét hirdette **Keresztelő Szent János**, aki bűnbánatra és megtérésre hívta a népet.
  - **Názáreti Jézus** pedig már a megváltást (szabadulást, kiváltást) hirdette. Nevének eredete, jelentése: *Krisztus* a görögben „Khrisztosz”, ami azt jelenti: *Messiás* (ez héber szó, a jelentése: fölkent, Istentől felhatalmazott).

Jézus élete és működése:

- Jézus Krisztus **történelmi személy** volt:
  - születési ideje bizonytalan (Kr.e. 8-4 között), születési helye: **Betlehem**
  - gyermek- és ifjúkorát Galilea tartomány **Názáret** nevű városában töltötte.
  - 30 éves kora körül kezdte meg működését.
  - 33 éves korában Júdea helytartója, **Poncius Pilátus**, a zsidó főpapság kérésére keresztre feszítette, **Jeruzsálemben** (a Golgotán).
- Krisztus tanítványaiból alakult ki Jeruzsálemben az első keresztény közösség, **Péter** (Petrus – „Kőszikla”) vezetésével.

A kereszténység terjedése

- Kr.u. 48-ban Jeruzsálemben az apostolok és a presbiterek tanácskozásán (*zsinat*) a pogány, **nem zsidó keresztényeket is elismerték az egyház teljes jogú tagjának**. Ez volt az első, az ún. apostoli zsinat.
- A zsidóságtól való illetlen eltávolodás nyomán **a kereszténység egybeolvadt a görög-római kultúrával** (nyelv, filozófia).
- A kereszténység terjedésének, a **térítésnek** (misszió – a Jézus által meghagyott Nagy Missziós Parancs) kiemelkedő alakja **Pál apostol** volt.
  - Eredeti neve Saul, aki a kis-ázsiai Tarsus városában született római polgárként – szülei farizeus nevelésben részesítették.
  - Kezdetben szemben állt a kereszténységgel, ám a Damaszkusz felé vezető úton megjelent előtte Jézus, és Pál megtért (**pálfordulás**).
  - Pál lett a **pogányok apostola** – térítő útjai nyomán Cipruson, Kis-Ázsiában, Egyiptomban, Szíriában sorra jöttek létre a keresztény közösségek.

Az egyház kialakulása

- **Az első közösségek** kezdetben laza szerkezetűek voltak, összejöveteleiket éjszaka tartották, közös étkezéssel, imádsággal, énekléssel. Nem voltak kötött szertartásaik, papjaik, tisztségviselőik. Templomaik, temetkezési helyeik a földalatti **katakombák** voltak.
- Később kialakultak az állandó **tisztségek**:
  - *episzkoposz* (püspök, minden városi közösség élén állt egy-egy püspök)
  - *diakónosz* (szolga – a papok segítői lettek, diakónusok)
  - *presbiter* (idősebb vezető – a későbbi papság, azaz klérus ebből alakult ki)
- A gyülekezetek közös étkezései is átalakultak: az együtt töltött idő (mise) szertartásrendjében, a liturgiában már csak Krisztus utolsó vacsorájának emlékét idéző momentumok (bor, kenyér) maradtak meg.

A kereszténység tanításai

- Keresztény lett az, aki hitt abban, hogy Jézus az Istentől megígért Megváltó, és megtartotta **parancsait**:
  - egyetemes szeretet: Istent és a felebarátokat (krisztusi aranyszabály);
  - megbocsátás;
  - tevékeny szeretet;

- a menny, Isten országa az elérendő cél;
- nem a törvények betartása, hanem a belső tisztaság a legfőbb erény.
- **Jézus elítélte** a vagyonszerzést, a kapzsiságot, a gyűlöletet, az erőszakot; **életével** minderre **példát mutatott**. A halálát követő harmadik napon feltámadt, megjelent tanítványai előtt, és megígérte, hogy a világ végén másodszor is eljön, és ítéletet tart az emberiség felett.

Az Újszövetség

- Jézus cselekedeteinek és a kereszténység tanainak leírása a bibliai Újszövetségben található. Részei:
  - **4 evangélium** (jelentése: örömhír, jó hír)
  - Jézus megjelenéséről, működéséről és tanításáról szólnak;
  - Máté, Márk, Lukács evangéliuma nagyjából párhuzamos eseményekből építkezik (*szinoptikusok*, azaz együttlátók);
  - János evangéliuma mélyebb teológiai értelmezést ad Jézus tanításáról.
- **Apostolok cselekedetei** (apostol: küldött)
  - a két központi alak – Péter és Pál – életén keresztül mutatja be, hogyan jött létre az ősegyház.
- **Apostoli levelek**
  - az apostolok egy-egy keresztény közösséghez írott, tanító jellegű levelei. A levelek többségét, 13-at Pál apostol írt.
- **János jelenései**
  - az utolsó ítélettel kapcsolatos látomások leírása
  - *apokalipszis*: feltárás, leleplezés – a végidőkkel kapcsolatos jövőbeli eseményeket írja le

A kereszténység államvallássá válása

Üldözés és vallásszabadság

- A kereszténység **terjedése** a II. században gyorsult fel: az első század végén kb. 10 000, a II. század végén kb. 100 000, a III. század végén már kb. 2 millió keresztény élt a birodalomban.
- **Üldözések**
  - A principátus idején többször is sor került keresztényüldözésre: pl. **Néro** császár, illetve a legsúlyosabb **Diocletianus** császár idején, aki 303-ban törvényileg fosztotta meg a keresztényeket szabadságuktól és szavazati joguktól.
- Az üldözésnek **Nagy Konstantin** (313-337) császár vetett véget:
  - **313-ban kiadta a milánói ediktumot**, amely vallásszabadságot biztosított a birodalom lakosságának.
  - Keresztény bazilikák és templomok építését kezdeményezte.

A legfontosabb szerzetesrendek jellemzői (pl. bencések)

- A szerzetesség célja Krisztus követése, és a Krisztus által ajánlott három evangéliumi tanács – **szegénység, tisztaság (szüzesség), engedelmség** megtartása és gyakorlása.
- Nyugaton a szerzetesség a IV. század második felében terjedt el (Itália, Gallia, Hispánia).
- A legjelentősebb közösséget 529-ben **Nursiai Szent Benedek** hozta létre **Monte Cassino** magaslatán (bencés rend).
  - Szent Benedek **a kolostori életet részletesen szabályozó regulát** (regula: szabályzat) készített, amely a gyakorlatban jól bevált.
  - A szerzetesi élet színtere a **kolostor**, amit a szerzetes nem hagyhatott el.
  - A szerzetesnek nem lehetett magántulajdona (de a kolostornak lehetett).
  - A szerzetesi élet vezérelve: **ora et labora** – imádkozzál és dolgozzál.
  - Napközben 7 közös ima + éjszakai imaóra.
  - A munka részben szellemi (a Szentírás és más könyvek olvasása és másolása), részben fizikai (pl. földművelés) volt.
  - A szerzetessé válás útja: egy évig **jelölt** (novícius) volt, majd **szerezetessé avatáskor** le kellett tennie a **hármast** (szegénységi, tisztasági, engedelmségi) **fogadalmat**.
  - A rend élén az **apát** állt, akit a közösség választott, és akinek engedelmséggel tartoztak.